

Amerika'da Dinin Siyaset Üzerindeki Etkisi

Onur YILDIRIM¹

Özet

Amerikan Anayasası'nın "İlk Değişiklik"i uyarınca, Amerika'da kilise ve devlet birbirlerinden ayrılmıştır ve din, siyasetin dışına itilmiştir. Ancak, dini, siyasetin dışında tutma çabaları başarılı olmamıştır. Mütedeyyin bir toplum görüntüsü çizen Amerika'da din, en etkili toplumsal kurum olarak kendisini kanıtlamıştır. Bu yüzden, Amerika'da din ve dini gruplar, siyasi kültürün ve sivil toplumun inşa edilmesinde ve iç ve dış politikanın belirlenmesinde etkili olmuşlardır. Bu makalede, Amerika'da dinin, siyaset üzerindeki etkisi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Amerika, Din, Dini Gruplar, Siyasal Kültür, Sivil Toplum, Siyaset, Dış Politika*

¹ Arş. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi,
E-posta: onur20082008@hotmail.com.

Abstract

According to the First Amendment to United States Constitution, church and state was separated from each other and religion was excluded from politics in the US. However, trying to exclude religion from politics has not been successful. Having a society of pious image, religion has proved itself as the most effective social institution in the US. Therefore, religion and religious groups in the US have been effective to build a political culture and civil society and determine politics and foreign policy. In this article, the effect of religion on politics will be examined in the US.

Keywords: *the United States of America, Religion, Religious Groups, Political Culture, Civil Society, Politics, Foreign Policy*

Giriş

Amerika Birleşik Devletleri, müesses devlet dinine sahip olmayan az sayıda ülkeden birisidir. 1787 Amerikan Anayasası'na 1791 yılında eklenen ilk on değişiklikten ilki, yani İlk Değişiklik, Amerika'da müesses devlet dininin kurulmamasını öngörmüştür. İlk Değişiklik'te, Amerikan hükümetinin herhangi bir dini destekleyici ya da dini ibadetlerin yerine getirilmesi hususunda kısıtlayıcı nitelikte yasa yapması yasaklanmıştır (İmga, 2010: 170). Anayasa'da yer alan bu ifadenin en açık anlatımıyla, hükümetin, dini liderleri ataması, bireyleri ibadet etmeleri konusunda zorlaması ve kutsal metinlerin yorumlanmasına resmi kanallar aracılığıyla destek sağlaması engellenmiştir. Din, bir anlamda kamusal alanın dışına itilmiş ve onun hem siyaset tarafından etkilenmesinin hem de siyaseti etkilemesinin yolları kapatılmaya çalışılmıştır. Mamafih, dini inanç Amerikalılar arasında eskiden olduğu gibi bugün de güçlü, dinamik ve yaygın olan konumunu korumaktadır. Zira bugün Amerikalıların aşağı yukarı % 90'ı "Yaratıcı"ya inandıklarını belirtmekte ve dinin siyaset üzerinde nüfuz edici etkiye sahip olduğunu ifade etmektedirler². Yukarıda belirtildiği gibi "Yaratıcı"ya inanma oranının bu denli yüksek olduğu bir toplumda, dinin lehine ve aleyhine politik kararlar alınırken, onun nötr olduğu konusunda görüş bildirmek kanaatimce paradoksaldır. Yasin Ceylan'ın (2007) ifade ettiği üzere, dini inançların yaygın olduğu toplumlarda, din ile siyaset iç içe geçmiş durumdadır. Mütedeyyin bir toplum görüntüsü çizen Amerika'da, esasen kilise devlet ayrılığı ilkesinin gayet başarılı bir şekilde uygulandığını söylemek mümkündür. Ancak, bu makalenin konusu kilise devlet ayrılığı ilkesinin ne ölçüde uygulanıp, uygulanmadığını incelemek değildir. Bu makalede, din ile siyasetin iç içe geçmiş olduğu tartışılacak ve dinin, siyaset üzerinde etkili olduğu somut örneklerle kanıtlanmaya çalışılacaktır. Ayrıca dinin, Amerika'da bağımsızlığın kazanılmasından beri, belli zamanlarda belli şartlar altında, siyasette daha kritik bir rol oynadığına, bu makalede değinilecektir.

² Anonim, Separation of Church and State, *Boisi Center*, (erişim 27 Kasım 2015): 1

1. Teorik Perspektif

1.1. Püriten Öğreti

Avrupa ile kıyaslandığı vakit Amerika'nın hem teorik hem de pratik açıdan zengin bir siyasi mirasa sahip olduğunu söylemek zordur. Zira Avrupa, hem Hristiyanlık'tan beslenmiş hem de Yunan, Helen, Roma, Rönesans, Reform ve Aydınlanma düşüncelerini harmanlayarak siyasi geleneğini inşa etmiştir (Çaha, 2008: 142). Amerikalılar ise bağımsızlığını elde ettiği zaman, Püritenlerin yeni kıtaya taşıdıkları dini mirasın yanında, yalnızca kurucu babaların ve entelektüellerin sahip olduğu teorik birikimden yararlanma olanağına sahiptirler (Çaha, 2008: 143). Bu yüzden, Amerikalılar, noksanlığını hissettikleri teorik ve pratik birikimi, din ile ikame etmeye çalışmışlardır. Bağımsızlığın kazanılmasından itibaren, din ön plana çıkarılmış ve kamusal alanda önemli bir rol oynamıştır. 1850 tarihinde "Amerika'da Demokrasi" adlı eseri kaleme almış olan Alexis de Tocqueville, Amerikan demokrasisinin inşa edilmesi sürecinde sosyal gruplara ve bu grupların içerisinde de dini gruplara ayrı bir önem atfetmiştir. Tocqueville, Amerikan demokrasisinin inşasında dini grupların, temel dinamiklerden birini oluşturduğunu iddia etmiştir (Tocqueville, 1945 aktaran Çaha, 2008: 92). Tocqueville'nin bahsettiği durum göstermektedir ki; Amerikan siyasi geleneğinin inşasında din önemli bir rol oynamıştır. İlaveten şu hususu ifade etmekte de fayda var: Dini gruplar, bilakis Püritenler, her ne kadar bilinen anlamda demokrasiyi benimsememiş olsalar bile, demokratik bir rejimin inşasında hayati bir rol oynamışlardır.

Tocqueville'nin araştırmalarını yaptığı dönemde Amerika, diğer dinlerin göç dalgasına henüz maruz kalmamıştı. Püritenlerin, nüfusun ekseriyetini oluşturduğu 18. yüzyıl ve 19. Yüzyılın ilk yarısı boyunca, bu dinin mensuplarının faaliyetleri Amerikan siyasi hayatının şekillenmesinde etkili olmuştur. Püriten öğretinin, üç ana doktrinin etkisiyle Amerikan siyasi geleneğini şekillendirdiği savlamak mümkündür: Sözleşme teolojisi, insanın günahkârlığı üzerine yapılan vurgu ve seçilmiş insanlar metaforu (Wald ve Brown, 2014: 43). Bu üç ana doktrinin her birisi, hem Püriten

düşünürler hem de onların ardılları tarafından Amerikan siyasi hayatında uygulamaya konulmuştur. Sözleşme teolojisi; Amerikalılara hangi şartlar altında yönetime itaat etmelerini tembih ederken, insanın günahkârlığı doktrini; istikrarlı bir hükümete sahip olunabilmesi için yol göstermiş ve seçilmiş insanlar metaforu; Amerikalıların kutsal bir görevle donatıldığını telakki etmiştir (Wald ve Brown, 2014: 43). Bu üç ana doktrin asırlar boyunca Amerikan siyasi hayatına mührünü basmış ve basmaya devam etmektedir.

Günümüzde pek çok Amerikalı, kendilerinin sahip olduğu devredilemez hak ve özgürlüklere saygı gösteren hükümete sadakat duygusu besleyip, itaat ederlerken, bu hak ve özgürlüklere saygı göstermeyen yöneticiye karşı isyan etmeyi yadsımamaktadırlar. Yönetici, vatandaşların devredilemez hak ve özgürlüklerine saygı göstermezse, isyan etmek meşrudur. Püritenler bunu şu şekilde açıklamaktadırlar: Kitabı Mukaddes'e atıfta bulunarak, Hz. İbrahim ile Tanrı arasında sözleşme yapılmış ve bu sözleşme karşılıklı yükümlülük esasına dayanmaktadır (Miller, 1956 aktaran Wald ve Brown, 2014: 43). Teoriyi pratiğe geçiren Püritenler, daha bağımsızlıktan önce kralların, "İlahi Hak" doktrinini reddetmişler ve bunun yerine sözleşme teolojisini koymuşlardır (Çaha, 2008: 96). Bu teolojiye uygun bir şekilde inanlar, kralın Tanrı'nın yeryüzündeki elçisi olarak yönetimi yerine, Tanrı ile sözleşme yaparak kendi kendilerinin yönetme şeklini uygun bulmuşlardır. Nihayetinde, monarşinin Amerika'da tesis edilmesinin önü daha en başından engellenmiştir.

Ayrıca, 18.yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'ye karşı girişilecek olan Bağımsızlık Savaşı'nda da sözleşme teolojisi etkili olmuştur. Her ne kadar Bağımsızlık Savaşı hem seküler hem de dini olmak üzere iki kanaldan beslense de, Püriten öğretisi ana dinamiği oluşturmuştur. Zira İngiltere, Hz. Musa'yı vatanından eden Firavun olarak algılanmış ve bu dini öğretisi Bağımsızlık Savaşı'nın motive edici gücü olmuştur (Çaha, 2008: 99). İlaveten sözleşme teolojisi, İngiltere ile yasal bağların koparılmasında

önemli bir unsur olarak öne sürülmüş; zira yönetici, sözleşme esasınca üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmemiştir. Püritenler, Kral III. George'un, koloni sakinlerinin sahip olduğu devredilemez hak ve özgürlükleri yok saydığı için, kolonilerin artık ona sadakat duygusu benimsemediğini iddia etmişler ve Bağımsızlık Savaşı'nın kaçınılmazlığına vurgu yapmışlardır (Wald ve Brown, 2014: 45). Donald S. Lutz'un (1984: 192-194) belirttiği üzere, Bağımsızlık Savaşı'nı takiben hazırlanan Anayasa'nın da Püriten öğretiyle biçimlendirildiğini söylemek mümkündür. Lutz (1984: 194), 1760-1805 tarihleri arasında kamu alanı ile ilgili olarak ele alınan bine yakın siyasi dokümanı incelemiş ve bu dokümanların içeriğinde çoğunlukla Kitab-ı Mukaddes'te yer alan pasajlardan yararlandığını, belirtmiştir.

Püriten öğretinin ana dinamiklerinden olan ve Amerikan siyasi hayatının şekillenmesinde etkili olan bir diğer unsur insanın günahkârlığı anlayışı olmuştur. Bağımsızlık Savaşı sonrası etkili olan bu anlayış, kurucu babaların, Anayasa'yı oluşturma evresinde önemli bir rol oynamıştır (Wald ve Brown, 2014: 49). Amerikan hükümet sisteminin oluşmasında etkili olan siyasi aktörlerin şunu ifade ettiğini, mevcut sistemi göz önünde bulundurarak söylemek mümkündür: İnsan total yönetim gücüne sahip olduğu zaman güvenilmemesi gereken bir varlıktır. Bu yüzden yönetimin güç zehirlenmesine fırsat tanımamak için yetki, üç ayrı kola ayrılmış ve her birine, bir diğerini dengede tutabilmesi için farklı güçler tesis edilmiştir. İlâveten federal devletin ve başkanın yetkisini sınırlandırmak için federe devletler kurulmuştur (Wald ve Brown, 2014: 49). Bunun sonucunda Amerikan siyasi hayatında, başkanın üstesinden gelmek zorunda olduğu en önemli sorun, tüm kurumları ve federe devletleri mobilize ederek ortak bir amaçta birleştirmek olmuş/olmaya devam etmektedir. Yetki dağıtımının bu denli ince çizgilerle hesaplanmasında, Püriten öğretinin ana dinamiklerinden olan insanın günahkârlığı anlayışının etkili olduğu ileri sürülebilir. Zira kurucu babaların, insan doğasına karşı olumsuz bakış açısı Püriten öğretilerden beslenmiş ve bunun sonucunda da güçlü federe devletler ve kesin çizgilerle birbirinden ayrılmış erkler ortaya çıkmıştır. Püriten

öğretinin, insanın günahkârlığı anlayışı ise Hz. Âdem'in yasak meyveyi yemesinden dolayı cennetten kovulmasına bağlanmıştır (Wald ve Brown, 2014: 49). İyi ile kötü arasında seçim şansına sahip olan Hz. Âdem ikinciye seçmiştir. İşte bu göstermektedir ki; insan doğası gereği kötü olanı seçmeye meyillidir. Bütün yetkiyi elinde bulunduran bir yönetici de, doğası gereği, gücü kötü bir biçimde kullanabilir. Bu yüzden kurucu babalar, kuvvetler ayrılığına ve federe devletlerin geniş yetkilere sahip olmalarına büyük önem vermişlerdir.

Erken dönem Amerikan yöneticileri, Amerika'nın ve Amerikalıların kutsal bir göreve sahip olduğunu iddia etmekten de geri durmamışlardır. Püriten öğretinin ana dinamiklerinden bir diğeri olan seçilmiş insanlar metaforu, Amerika'ya sadece yerleşme amacıyla göç edilmiş olan bir toprak parçasının ötesinde anlam yüklemiştir. Amerika, Püritenler için "Yeni İsrail", diğeri bir ifadeyle vaat edilmiş topraklar olarak algılanmıştır (Çaha, 2008: 95). Püritenler, "Yeni İsrail" yönünde gerçekleştirdikleri göç dalgasını "Çöldeki Hizmet" olarak görmüşler, yeni vatanı da "Tepede Parlayan Bir Şehir" olarak telakki etmişlerdir Amerikan yöneticileri, en başından beri Amerika'nın kutsal bir görevle donatıldığına inanmışlar ve bu inançlarını defalarca uygulamaya koymuşlardır. Amerika'nın bu kutsal görev ifadesinin en önemli sembollerinden birisi New York'ta bulunan Özgürlük Abidesi heykeli olmuştur (Çaha, 2008: 95). Heykelin başındaki 7 çıkıntılı tacın yedi kıtayı veya yedi denizi, sağ elinde bulunan meşalenin dünyayı aydınlığa kavuşturacak olan ışığı, sol elindeki kitabın ise Kitab-ı Mukkades'i sembolize ettiği varsayılmaktadır. Kutsal bir göreve sahip olduğu ileri sürülen bir ülkede, dini bir kitabı da elinde bulundurduğu iddia edilen bir heykel, dinin kamusal alan ile olan ilişkisini simgelemektedir.

1.2.Sivil Din

Müesses devlet dinin yasaklanması ve dinin, kamusal alandan uzak tutulmaya çalışılması (her ne kadar başarısız olsa da), dinin toplumda gelişmesinin önünü açmıştır. Diğeri bir ifadeyle, sivil bir din anlayışının

doğmasına vesile olmuştur (Şahin, 2009: 183). Esasında Amerikan sivil dininin temel dinamiğini Püriten öğreti oluşturmaktadır. Amerikan sivil dini, Amerika'nın Yeni İsrail olduğunu ve kutsal bir görevle donatılmış olduğunu öne süren Püriten öğreti ile örtüşmektedir (McClay, 2004: 6). Bu yüzden sivil din de aynı Püriten öğreti gibi, siyasi hayatın tasarımı için önemli bir mahiyete sahiptir. Esasen, Amerikan sivil dinin kendini gösterdiği alan kiliselerden ziyade siyasi arenadır (Şahin, 2009: 187).

Amerika'nın bağımsızlığını kazanmasından itibaren, Püriten öğretinin siyasi hayatın işleyişinde ve kurumlarında etkili olduğuna değinilmişti. Amerikan siyasi hayatında etkili olan bir diğer unsur ise sivil din olmuştur. Amerikan kurucu babaları, dünyanın muhtelif bölgelerinden gelen ve farklı dinlere mensup olan göçmenleri, Protestanlık çatısı altında bir arada tutabilmenin olanaksız olduğunun farkındaydılar. Bu yüzden, Amerika'ya özgü bir din anlayışını, yani sivil din olgusunu bir çözüm olarak görmüşlerdir (Şahin, 2009: 181). Sivil din olgusu, bilinen çağdaş anlamı ile ilk defa halkın yöneticilere sadakatini pekiştirmek için, Jean-Jacques Rousseau'nun "Toplum Sözleşmesi" kitabında kullanılmıştır. Rousseau'ya (2015) göre, "sivil din, tek memleketin sınırları içinde egemendir ve o memlekete tanrılarını, ermişlerini, koruyucu meleklerini sağlar; onun da dogmaları, ayinleri ve törenleri vardır". Rousseau'nun modern çağda ilk defa dile getirdiği sivil din kavramını, sosyolog Robert N. Bellah 1967 yılında yayımlanan "Amerika'da Sivil Din" makalesi ile Amerikalılar için yorumlamıştır. Bellah, Amerikan sivil dinin sadece Hristiyanlıktan ibaret olmadığını, onun kendine özgü ciddiyet ve dürüstlüğe sahip semboller ve inançlardan oluştuğunu öne sürmüştür (McClay, 2004: 5). Bellah'a göre, Amerikan sivil dini, Amerikan kurumlarının gelişimi için hayati bir rol oynamış ve Amerikan siyasi hayatının tüm evrelerinde etkili olmuştur (Davis, 1988: 14).

Amerikan sivil dini üzerine çalışan Derek H. Davis'e (1988) göre, dini simge ve temalar, Amerikan kamu hayatının en başından beri bir parçası olmuştur. 1774 yılından itibaren, Kıta Kongresi toplantıları

vaizlerin duaları ile başlatılmış, Amerikan Anayasası'nın tasdikinden beri, parlamentonun her iki kanadı da toplantılarını vaizlerin duaları ile açmış ve bütün Amerikan başkanları göreve başlama töreninde Tanrı'yı anmışlardır. Amerikan sivil din anlayışı, Amerikan toplumu üzerinde derin etkiler bırakmış ve Amerikan kimliğinin temel dinamiklerinden birisi haline gelmiştir (Şahin, 2009: 188). Dinin toplum nazarında bu denli etkili olması, onu hem iç hem de dış siyasette nüfuz edici bir unsur haline getirmiştir. Bu bağlamda Şahin (2009), demokratik toplumlarda, siyasetin ana dinamiğini vatandaşların sahip oldukları inanç ve değerler dizisi oluşturmaktadır, iddiasında bulunmuştur.

2.Dinin Siyasal Kültür Ve Sivil Toplum Üzerindeki Etkisi

Din, Amerika'nın tüm tarihi boyunca etkili olmuş toplumsal bir kurumdur. Amerikalı yöneticiler, bağımsızlığın kazanılmasından itibaren kilise ile devleti ayırmayı politik bir gaye olarak seçmişler, dinler arasında siyasetin tarafsızlığını hedeflemişlerdir (Laçiner, 2005: 105). Ancak, kilise ile devletin kalın çizgilerle ayrılması, dinin siyasetle olan ilişkisini azaltmamış, aksine din, siyasal kültürü ve sivil toplumu etkileyen en önemli toplumsal kurum haline gelmiştir. Amerika'da siyasal kültürün ve sivil toplumun ruhunu başlangıçta Pürüten öğretinin oluşturduğunu, ancak 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren maruz kalınan göç dalgası ile birlikte, Amerika'da muazzam bir dini canlılık yaşanması hasebiyle, sivil din kavramının geliştiği, ifade edilmişti.

Müesses bir devlet dininin benimsenmemesi sonucunda din, toplumsal bir kurum olarak gelişmiştir. Zaman içerisinde en etkili toplumsal kurum olarak sivrilmiş din, Amerika'nın sivil toplumunun şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Diğer bir ifadeyle, kamusal alandan uzaklaştırılmaya çalışılan din, kendisini toplumda en etkin kurum olarak kabul ettirmiştir. Bunun sonucunda din, bireylerin ve topluluklarının değerlerinin biçimlenmesinde hayati bir rol oynamıştır (Huntington, 2004 aktaran Şahin, 2009: 183). Bu bağlamda ilk Amerikan Başkanı George Washington'un söylemlerinin irdelenmesi son derece

önemlidir. Dini, demokratik rejimlerin ana dinamiği olarak gören Washington, din ve ahlakın, sivil toplumun vazgeçilmez değerleri olduğuna inanmaktaydı (Arslan ve Arı, 2004: 31). Demokratik rejimlerde tartışmasız bir biçimde rol oynayan sivil toplum, Amerika'da dinin doğrudan ve önemli katkısıyla şekillenmiştir. Bu yüzden, kanaatimce, sivil toplumun oluşmasında etkili bir rol oynayan dinin, siyasi hayatta nötr olduğunu iddia etmek, abesle iştigal etmektir.

Kilise ile devlet ayrılığının kalın çizgilerle ayrıldığı Amerika'da, din ile siyasetin birbiri içine geçtiği belirtilmişti. Fakat dikkat edilmesi gereken husus dinin etkileyen, siyasetin ise etkilene konumunda bulunmasıdır (Çaha, 2008: 150-151). Bu yüzden, siyasal kültürün oluşmasında dinin göz ardı edilemeyecek ölçüde önemi bulunmaktadır. Zira Amerika'da özgürlükçü ve katılımcı bir siyasal sistemin oluşmasında din önemli bir dinamik olmuştur. Sidney Verba'nın girişimleriyle yürütülen bir araştırmada, Amerikan kiliselerinin, yurttaşlık, siyasal kültür ve yeteneklerin gelişmesinde önemli bir rol oynadığı saptanmıştır (Verba vd., 1995 aktaran Fowler vd., 1999: 160). Araştırmada değinilen görüşe paralellik arz edecek bir şekilde Michael Novak (2001), Amerikan sisteminin en temel özelliği olarak sivil toplumun, devlete baskın olduğunu iddia eden tespittir. Novak'ın tespitini ana veri olarak ele alınıp, Verba'nın araştırmasıyla harmanlanırsa şu değerlendirme yapılabilir: Demokratik sistemlerin vazgeçilmez unsurları olarak değerlendirilen sivil toplum ve katılımcı siyasal kültürün, Amerika'da dini grupların çalışmaları doğrultusunda şekillendirildiğidir. Esasen Kilise çatısı altında düzenlenen toplantılara katılmak veya bu tür toplantılar düzenlemek, vatandaşların siyasal hayata katılmaları yönünde motive edici bir güç olmuştur. Zira bu tür toplantılarda siyasal içerikli konuşmalar epeyce yaygın olagelmış ve vatandaşların siyasal sisteme dair ilgileri artmıştır (Fowler vd., 1999: 160). Bu durum Amerika'da bulunan dini grupları, siyasi hayatta etkili bir konuma yükseltmiştir.

3.Dini Gruplar ve Siyaset

Amerika'da dinin, özellikle kiliselerin, yurttaşlık bilincinin gelişmesi konusunda etkili olduğu Verba'nın çalışması doğrultusunda incelenmiştir. İlk Değişiklik ile birlikte, dinler arasında siyasetin tarafsızlığı tesis edilmeye çalışılmıştır. Fakat siyasetin dinler arasında tarafsız olma çabası iki sebepten ötürü pek etkili olamamıştır. İlki, dinlerin mensupları olan inanların aynı zamanda vatandaş olmalarından kaynaklanmıştır. Zira pek çok inanan, kendi dini grubunun yönlendirmesi sonucunda, siyasi hayat içinde faaliyette bulunmuştur. Bunun sonucunda siyasi hayatta, dini gruplar ile siyasetçiler arasında organik bir bağ kurulmuştur. İkincisi, siyasetin değil dinin özne konumunda bulunmasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Amerika'da dinler etkileyen, siyaset etkilenen durumdadır. Bu yüzden, mensup sayısı daha fazla olan ve iyi örgütlenen dini grupların, siyasetçileri etkileyebilme kapasiteleri daha yüksek olabilmektedir.

Amerika'da faaliyet gösteren birçok dini grup olmasına rağmen, özellikle üç dini grubun daha etkili olduğunu söylemek mümkündür: Protestanlar, Katolikler ve Yahudiler (Browne, 1994 aktaran Şahin, 2009: 189). Amerikan siyasi hayatında en etkili dini grubu Protestanlar oluşturmaktadır. Özellikle Protestanların köktenci kanadını oluşturan Evanjelistler, iyi örgütlenmiş yapıları ile Amerikan siyasi hayatında etkin bir rol oynamışlar ve oynamaya devam etmektedirler. Mezkûr dini grup, 1970'li ve 1980'li yıllarda Hristiyan Sağ olarak anılmaya başlanmış ve ilk defa Amerikan Başkanı Richard Nixon döneminde, Evanjelist politikalar pratikte uygulanmaya başlanmıştır (Arslan ve Arı, 2004: 38). *Pew Research Center*'in 2014 yılında yapmış olduğu araştırmaya göre, Amerika'nın ikinci önemli dini grubu olan Katolikler, Amerika'nın nüfusunun % 20.8'ni oluşturmaktadırlar. Aynı araştırmaya göre, Amerikan nüfusunun sadece % 1.9'nu oluşturan Yahudiler, sayılarına ters orantılı olacak bir biçimde Amerika'daki en etkili üçüncü dini grubu oluşturmaktadırlar.

Amerika'da dini grupların, mensuplarını çok fazla zorlanmadan siyasal katılım bağlamında mobilize edebilme kabiliyetine sahip olduğunu savlamak mümkündür. Bu bağlamda Yasin Aktay (2003 aktaran Arslan ve Arı, 2004: 29), Amerika'daki dini grupların, mensuplarını siyasal katılım çerçevesinde teşvik edici bir rol üstlenerek, bir çeşit örgütsel altyapı işlevi gördüğünü iddia etmektedir. Aktay'a göre, örneğin Afrika kökenli Amerikalıların kiliseleri sivil haklar hareketi için uygun bir ortam oluşturmuş, Yahudiler hem dini yapıları hem de diğer örgütlenmeleri aracılığıyla-Amerikan Yahudi Kongresi, Karalama-Karşıtı Cemiyeti ve Amerikan Yahudi Cemaatleri- siyaset üzerinde etkili olmayı hedeflemiş, Beyaz Katolikler ve Protestanların kilise liderleri kamusal meselelerde güçlü bir irade ortaya koymuşlardır (Arslan ve Arı, 2004: 29). Aktay'ın değerlendirmesi göstermektedir ki; Amerika'da dini gruplar, mensuplarını siyasi hayata katılma bağlamında kanalize edebilme kabiliyetine sahiptir. Bu meyanda belirtilmesi gereken bir diğer husus, Amerika'da siyasi hayatı kendi istekleri doğrultusunda etki altına almak amacıyla kurulan dini lobi grupların sayısının her geçen gün arttığıdır (Çaha, 2008: 131). *Pew Research Center*'in 2012 tarihli araştırmasına göre, Amerika'da 1970 yılında kırk tane dini lobi grubu bulunurken, bu sayı 2010 yılında iki yüzü aşmıştır. Dini lobi gruplarının sayısının artmasının doğal bir sonucu olarak, bu grupların siyasi hayatta daha etkin oldukları öne sürülebilir. Dini lobi gruplarının, siyaset üzerinde etkili olduğunu üç somut örnek ile ele alınabilir.

İlki, dini değerleri Amerikan siyasi hayatında hâkim kılmaya çalışan Hristiyan Sağ'ının, 1980 seçiminde Cumhuriyetçi Parti adayı Donald Reagan'a sağladığı destektir. Reagan'ın başkan seçilmesinde önemli bir rol oynadıkları düşünülen mezkûr grup, her seçimde milyonlarca broşür basarak mensuplarına yol göstermeyi, görev haline getirmiştir. İlaveten Hristiyan Sağ, örgütlenmiş dini grupların ekseriyetiyle işbirliği yaparak, onların desteğini siyasal bir güce dönüştürmeyi hedeflemiştir (Çaha, 2008: 131-132).

İkinci örnek olarak George W. Bush dönemi, yani dinin siyaset ile olan ilişkisinin doruk noktasına ulaştığı dönemdir. İlk defa bir Amerikan başkanı, dini bir hareketin başı olarak algılanmış, kiliseler, mensuplarını Bush için dua etmeye ve oruç tutmaya davet etmiş, Bush'un siyasi çıkarlarını konsolide etmek için kiliselerde örgütlenmeler başlamış ve mezkûr başkan kendisini bir tür Mesih ilan etmiştir (Millbank, 2001 aktaran Laçiner, 2005: 106). Ayrıca 2000 yılında gerçekleştirilen Amerikan Başkanlık seçiminde Müslümanlar da, Bush'un seçilmesine yardımcı olmuşlardır. 2000 yılında gerçekleştirilen başkanlık seçiminde, Müslümanların neredeyse % 70'i Bush lehine oy kullanmışlardır (Jazayerli, 2012). Bu konuda Ömer Çaha (2008), Bush'un başkanlık seçimlerini kazanmasında Müslümanların kritik bir rol oynadığını, belirtmiştir.

Dini grupların, siyasi hayatta etkili olabilmek için yürüttüğü lobi faaliyetlerinden bir diğeri 2012 yılında gerçekleştirilen Amerikan Başkanlık seçiminde sahnelenmiştir. "Hristiyan Koalisyonu"nun eski lideri olan Ralph Reed, 2012 yılında "İnanç ve Özgürlük Koalisyonu"nun kurucu lideri olarak Evanjelistlerin oylarını, Cumhuriyetçi Parti'nin adayı Mitt Romney için elde etmeye çalışmıştır (Wald ve Brown, 2014: 143). Takdire şayan bir çalışma yürüten Reed, on beş federe devlette on yedi milyon seçmenle (ekseriyeti Evanjelist) iletişime geçerek, seçmenleri, Romney lehine oy kullanmaya davet etmiştir. Her ne kadar Romney 2012 yılında gerçekleştirilen Amerikan Başkanlık seçimini kaybetmiş olsa da, Evanjelistler Reed'in muazzam gayreti sayesinde 2004 yılında gerçekleştirilen seçimlerde Bush'a verdikleri destekten fazlasını Romney'a sağlamışlardır (Wald ve Brown, 2014: 143).

4.Din ve Dış Politika

Amerikan dış politikası her ne kadar rasyonel değerler üzerine inşa edilmiş olsa da, dinin etkisi yadsınamayacak şekilde dış politikada görülmektedir (Şahin, 2009: 181). Dinin, Amerikan dış politikasını oluşturan ana dinamiklerden biri olmasını Pürüten öğretinin seçilmiş insanlar metaforu ile açıklamak mümkündür. Zira seçilmiş insanlar

metaforuna büyük önem atfeden Amerikalılar, Abraham Lincoln'un ifade ettiği gibi Amerika'yı yeryüzünün son ve en iyi umudu (Şahin, 2009: 195) olarak telakki etmektedirler. Seçilmiş insanlar metaforu hasebiyle Amerikan yöneticileri, bağımsızlığın kazanılmasından bugüne kadar, Amerika'yı kutsal görevlerle donatmışlardır. İlk nesil Amerikalılar, Amerika'yı eski dünya despotlarına karşı, Thomas Jefforsun'ın belirttiği gibi özgürlük imparatorluğu olarak görmüşler ve Woodrow Wilson ve ardılları, Alman ırkçılığına, faşizme ve komünizme karşı Amerika'yı demokrasinin yegâne savunucusu olarak tanıtmışlardır (Şahin, 2009: 198). Amerika'nın kutsal görevi, Soğuk Savaş sonrasında da son bulmamış, evrensel düzeyde demokrasiyi yayma ve yeni şeytanlara karşı savaşıma biçiminde kendini göstermiştir. Teorik bir ifadeyle Püriten öğretinin ana unsurlarından olan seçilmiş insanlar metaforu, Amerika'nın dış politikasının belirlenmesinde en başından beri epeyce etkili olmuştur.

Seçilmiş insanlar metaforuna ilaveten dini lobi grupları da belli zamanlarda belli şekillerde Amerikan dış politikasında etkin olma amacını taşımışlar/taşımaya devam etmektedirler. Ancak, farklı dini grupların dış politikada geliştirilecek olan stratejilere yaklaşımı da farklılık gösteregelmiştir. Örneğin, Soğuk Savaş döneminde, Evanjelik Protestanlar ve Katolikler, Sovyetler Birliği'ne karşı askeri mahiyette daha agresif bir tutum takınılması talep ederlerken, Yahudiler, sekülerler ve Afrikalı Amerikalılar daha temkinli bir politika izlenilmesini dile getirmişlerdir (Wald, 1994 aktaran Wald ve Brown, 2014: 200). Körfez Savaşı'nda ise Evanjelik Protestanlar ve Yahudiler, Amerikan askeri müdahalesine yeşil ışık yaklarken, Katolikler ve diğer dini gruplar Amerika'nın daha pasifist bir politika izlemesini talep etmişlerdir (Wald ve Brown, 2014: 200). Esasen burada odaklanılması gereken nokta, dini grupların farklı dış politika stratejilerini benimsemiş olmaları değil, onların dış politika belirlenme sürecindeki etkinliğidir. Dini gruplar, geliştirdikleri stratejileri doğrultusunda, Amerikalı yöneticileri etkileyebilme kabiliyetine sahip olmuşlardır. Bu bağlamda, Amerika'nın, Irak'ı işgal etmesinin altında yatan esas dinamiğin Evanjelistler ile Yahudilerin çabaları olduğunu

savlamak, su götürmez bir gerçektir. Amerika'nın 11 Eylül sonrasındaki dış politika hamlelerini sadece reel politik ile açıklamak kuvvetle muhtemel fazlasıyla basite indirgemecedir. Evanjelist ve Yahudi grupların girişimleri ile meydana getirilen inanç-merkezli dış politika stratejisi (Fineman, 2003), Amerika'nın, Irak'ı işgalinde büyük ölçüde belirleyici olmuştur.

Amerika'da Hristiyanlıktan sonra en etkin dini grubu Yahudiler'in oluşturduğu belirtilmişti. Amerika dışında yaşayan Yahudilere karşı da kayıtsız kalmayan, Amerikalı Yahudiler 20. yüzyılın başından itibaren örgütlenerek İsrail Devleti'nin kurulması için çaba sarf etmişlerdir (Çaha, 2008: 120). Amerikan Yahudi Komitesi, örgütlü çalışmaların ürünü olarak 1906 yılında kurulmuş ve hem Amerika'da hem diğer ülkelerde yaşayan Yahudilerin yaşam standartlarını yükseltmek için mücadele etmiştir (Çaha, 2008: 120). Bu bağlamda İsrail Devleti'nin kuruluşu ve korunusu, dinin Amerika'da siyasi kararlarda ne denli önemli bir yere sahip olduğunu gösteren somut örneklerdendir. Tarihsel olarak Amerika'da, Hristiyan-Yahudi yakınlaşmasına katkı sağlayan görüşler Anglikan bir papaz olan Nelson Darby'nin çabalarının bir sonucudur (Laçiner, 2005: 107). Darby, Hz. İsa'nın dünyaya yeniden gelebilmesinin yolunu, Yahudilerin yeniden İsrail'de toplanmasına bağlamıştır. Bu fikir Hristiyanlar arasında yayılmış ve İsrail Devleti kurulmuştur. Günümüzde ise Evanjelistler, bu düşünceye sıkı sıkıya sarılmışlardır. Evanjelistler için İsrail'in Orta Doğu'da güvende olması büyük önem arz etmektedir; zira İsrail'in Armageddon Savaşı'na kadar varlığını sürdürmesi gerekmektedir. Ayrıca, Oğul Bush döneminde pek çok Evanjelist, kıyamet savaşının petrol nedeniyle çıkacağını ileri sürmüş ve bu yüzden de Orta Doğu'da artan çatışmaları, Kitab-ı Mukaddes'e atıfta bulunarak açıklamıştır (Laçiner, 2005: 107).

Sonuç

Her ne kadar İlk Değişiklik ile birlikte, kilise ile devlet arasındaki ilişkiler kalın çizgilerle birbirinden ayrılmış olsa ve Amerika'nın bağımsızlığını kazanmasından itibaren, siyasetin dinler arasında nötrlüğü sağlanmaya çalışılsa bile, dinin siyaset üzerindeki etkisi hiçbir zaman

ortadan kaldırılamamıştır. Tarihsel süreç içinde Amerika'da din ile siyaset birbiri içine geçmiş ve din, dini gruplar aracılığıyla siyaset üzerinde belirleyici olmuştur. Zira nüfusunun kahiri ekseriyeti Hristiyan olan bir toplumda, bu dini grubun siyasette nötr olduğunu iddia etmek, abesle iştigaldir. Lobi çalışmaları ile ün salmış olan ve hem iç hem de dış politika bağlamında etkili oldukları iddia edilen Yahudiler zamanla Amerikan siyasetin ana unsurlarından biri haline gelmişlerdir. Din başlangıçta Püriten öğreti vasıtasıyla kendisini siyasi hayat ve kurumlar üzerinde hâkim kılmıştır. Amerika'yı dini, toplumsal ve siyasal açıdan derinden etkilediği öne sürülen Püriten öğreti, Tocqueville'nin de belirttiği üzere, dini olduğu kadar siyasi bir doktrindir (Arslan ve Arı, 2004: 34). Artan göç dalgalarına paralel olarak din bu defa siyasi hayatta, sivil din kavramı aracılığıyla etkili olmuştur. Soğuk Savaş döneminden başlayarak dini lobi grubu sayıları artış göstermiş ve bu gruplar hem iç hem dış politikada etkili olmaya çalışmışlardır. Özellikle Evanjelistler ve Yahudiler, örgütlü yapılarıyla, Amerikan siyaseti üzerinde ağırlığını hissettirmiştir. Din, Amerika'da İlk Değişiklik hasebiyle öngörüldüğü gibi, sadece bir kimlik ve değer olarak değil, en gelişmiş toplumsal kurum olarak kendini göstermiş/göstermeye devam etmektedir. Bunun sonucunda din, özellikle iyi örgütlenmiş dini gruplar, Amerikan siyasetini dizayn etme konusunda epeyce başarılı olmuştur. Bu bağlamda, "Kutsal Oy: Amerika'da İnanç ve Siyaset" adlı kitabın yazarı Roy Suarez, Amerika'da siyasetin tepeden tırnağa din ile benzenmiş olduğunu öne sürmektedir. Suarez'e göre, Amerika'da siyasetin dini kıstaslara göre düzenlenmesi olağan bir hal almıştır/almaya devam etmektedir (Şahin, 2007).

Kaynakça

Anonim, "Seperation of Church and State", Boisi Center, erişim http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/boisi/pdf/bc_papers/BCP-ChurchState.pdf Erişim Tarihi: 27 Kasım 2015.

Arslan, O. & Arı (2004), Amerika Özgürlük Havarisi mi? Yoksa Günah Keçisi mi?, Ankara: Platin.

Ceylan, Y., (2007) "Siyaset, İktidar ve Din", Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 65, Sayı: 4.

Çaha, Ö., (2008), Bitmeyen Beraberlik Modern Dünyada Din ve Devlet, İstanbul: Timaş Yayınları.

Davis, D.H., (1988), "Civil Religion as a Judicial Doctrine", Journal of Church and State, Vol. 40, No. 1.

Fineman, H., "Bush and God", Newsweek, erişim <http://europe.newsweek.com/bush-and-god-132561?rm=eu> Erişim Tarihi: 2 Ocak 2016.

Fowler, R.B., Hertzke, A.D., & Olson, L.L., (1999), Religion and Politics in America: Faith, Culture and Strategic Choices, çev. Talip KÜÇÜKCAN, Boulder: Westview Press, 1999.

İmga, O., (2010), Amerika'da Din ve Devlet: Tarihi ve Felsefi Temeller, Ankara: Liberte Yayınları.

Jazayerli, R., "Essay: How the Republican Party Alienated the Once Reliable Muslim Voting Bloc", Washington Post, erişim https://www.washingtonpost.com/local/essay-how-the-republican-party-alienated-the-once-reliable-muslim-voting-bloc/2012/11/15/23e2af70-2da5-11e2-9ac2-1c61452669c3_story.html Erişim Tarihi: 25 Aralık 2015.

Laçiner , (2005), "Amerika ve İngiltere'de 11 Eylül Sonrası Din ve Siyaset İlişkisi", Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt. 1, No. 1.

Lutz, D.S., (1984), "The Relative Influence of European Writers on Late Eighteenth-Century American Political Thought", The American Political Science Review, Vol. 78, No. 1.

Mcclay, W.M., (2004), "Bir Ulusun Ruhü", Public Interest, İlkbahar 2004.

Novak, M., (2001), Three in One: Essays on Democratic Capitalism 1976-2000, New York etc.: Rowman.

Pew Research Center, "Lobbying For the Faithful", erişim <http://www.pewforum.org/2011/11/21/lobbying-for-the-faithful-exec/>
Erişim Tarihi:15 Ocak 2016.

Pew Research Center, "America's Changing Religious Landscape", erişim <http://www.pewforum.org/2015/05/12/americas-changing-religious-landscape/>
Erişim Tarihi: 18 Ocak 2016.

Rousseau, J.J., (2015), Toplum Sözleşmesi, çev. Vedat GÜNYOL, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 13 Baskı.

Şahin, H., "ABD'de Din ve Siyaset", Radikal, erişim <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=216407>
Erişim Tarihi:27 Ocak 2016.

Şahin, M., (2009), Din-Dış Politika İlişkisi: ABD Örneği, Ankara: Barış Platin Kitabevi.

Wald, K.D. & Browne-Calhoun A., (2014), Religion and Politics in the United States, Plymouth: Rowman & Littlefield, United Kingdom.